

Správa Národního parku Podyjí

Na Vyhlídce 5, 669 01 Znojmo
tel.: +420 515 226 722, e-mail: info@nppodyji.cz
www.nppodyji.cz

Nationalpark Thayatal

Nationalparkhaus, 2082 Hardegg
tel.: +43 2949 7005, e-mail: office@np-thayatal.at
www.np-thayatal.at

Tento materiál byl spolufinancován z prostředků Evropské unie (fond ERDF) v rámci projektu „Natur ohne Grenzen - Příroda bez hranic“.

Autor textu: Jan Šumpich; Autoři fotografií: Stanislav Krejčík / www.meloidae.com (11), Václav Křivan (2, 6, 8), Zdeněk Laštůvka (1, 4, 7, 9, 10), Jan Liška (5), Petr Mückstein / www.bio-foto.com (titulní strana), Marek Vojtíšek / www.kolas.cz (3, zadní strana); Vydává: Jan Šumpich / www.EntomologicalService.com; Grafická úprava a sazba: Grafické a reklamní studio Olga Čermáková; Tisk: H. R. G. Litomyšl.

7

8

Správou NP Podyjí realizována praktická opatření na podporu tohoto druhu, a to formou zakládání nevelkých pasek v místech přirozeného výskytu druhu.

Nejrozšířenější komplexy sušších typů luk se v Podyjí nacházejí na Mašovické stělnici, kde je i během krátké procházky možné spatřit zvláště vysoký počet různých druhů motýlů. Z mnoha druhů modrásků neunikne pozornému návštěvníkovi hojně se vyskytující, jinde však velmi lokální, modrásek podobný (*Plebejus argyrognomon*). Zvláštní pozornost si zde zasluhuje m. kozincový (*Glaucopsyche alexis*) (7). Pro větenušku třeslicovou (*Zygaena brizae*) (8) je Mašovická stělnice jedinou lokalitou nejen v oblasti Podyjí/Thayatal, ale i v rámci širokého okolí.

7 modrásek kozincový (*Glaucopsyche alexis*)
8 větenuška třeslicová (*Zygaena brizae*)

☸ Mokřady

Ačkoli souvislejší mokřadní biotopy jsou v obou národních parcích vzácností, vlhkomilné druhy se na druhové pestrosti motýlů v Podyjí podílejí významnou mírou. Mnohé takové druhy se v NP Podyjí vyskytují pouze v okolí rybníka Jejkal, kde kromě vlhkých luk a ostřicových porostů nechybí ani rozsáhlejší rákosiny. Pouze zde byla zjištěna např. plochuška *Agonopterix parilella* nebo travařík velký (*Schoenobius gigantella*). Většina mokřadních druhů motýlů zjištěná v NP Podyjí/Thayatal je však schopna přežít na různě velkých vlhkých místech v bezprostředním okolí Dyje a v údolích bočních přítoků. Zmínit můžeme rákosnici proměnlivou (*Chilodes maritima*), plavokřídlece šedožlutého (*Mythimna straminea*) (9), kteří se oba vyvíjejí na rákosu (*Phragmites*). Velkou vzácností a pro NP Podyjí takřka raritou jsou rákosnice lesklicová (*Archanaura neurica*) a r. běloskvrnná (*A. dissoluta*). Oba druhy byly v NP Podyjí opakovaně přilákány na světlo daleko od svých domovských biotopů. Podobně náhodně byli na vřesovištích u Hnanic zjištěni dva mokřadní a zároveň velmi teplomilní zavíječi *Nascia ciliaris* a *Sclerocona acutella*.

9

9 plavokřídlec šedožlutý (*Mythimna straminea*)

10

☸ Teplomilné doubravy a dubohabřiny

Během procházky v lesním stínu dubů, habrů a babyk zahlédneme denního motýla jen sporadicky. Kromě několika druhů okáčů (např. již zmínění o. medyňkový a o. ovsový) sem mohou zalétnout některé druhy baboček a s trochou štěstí se můžeme potkat s bělopáskem či batolcem. Pravé bohatství motýlů však můžeme poodhalit během teplé letní noci, kdy „ožijí“ stovky druhů můr, píďalek, hřbetozubců, ale i drobných molů, makadlovek, obalečů či zavíječů, z nichž mnohé ani nemají české jméno. K takovým patří např. *Niphonympha dealbatella* – křehký, bělostný motýlek, systematicky se řadí k předvívkám, nebo *Nemapogon nigralbella*, patřící do čeledi molovitých. Typickými druhy jsou hřbetozubci rodu *Drymonia*, zejména pak *D. ruficornis* (h. dubový) a *D. querna* (h. drňákový) (10). Z mnoha druhů můr nelze zapomenout na žlutavku Zellerovu (*Zanclognatha zelleralis*), která zde v rámci českých zemí zřejmě nachází nejhodnější podmínky. Ačkoli obecně patří k vzácným druhům, v Podyjí se vyskytuje na obou stranách Dyje a lokálně zde bývá i poměrně hojná.

10 hřbetozubec drňákový (*Drymonia querna*)

☸ Bučiny

Bučiny a smíšené lesy jsou v Podyjí zastoupeny mnohem řídkěji, vyskytují se především v západní části obou parků. K nejzachovalejším patří komplexy přirozených květnatých bučin v okolí Vranova nad Dyjí, jmenovitě na Braitavě, které plynule – ignorující státní hranici – přecházejí do rakouského NP Thayatal. Na prudkých, severně orientovaných svazích, často suťového charakteru, se daří radě druhů, jejichž výskyt je obvykle spojen s horským či podhorským prostředím. Navzdory drsnějším podmínkám zde bylo zjištěno více než pět set druhů motýlů. V menší míře se podobné lesy nacházejí i na jiných místech Podyjí, a tak je leckde možné – byť s velkou dávkou štěstí – setkat se s krásněnkou skvostnou (*Oecophora bractella*) (11), píďaličkou samorostlíkovou (*Eupithecia actaeata*), p. bobulovou (*E. immundata*), obě potravně specializované na samorostlík klasnatý (*Actaea spicata*) či kuklérkou věsenkovou (*Cucullia prenanthis*). Snad nejvíce vyhraněným, typicky horským druhem nalezeným v NP Podyjí, je píďalka kohoutková (*Perizoma affinitata*). V Podyjí byla zjištěna pouze dvakrát, a to u Vranova nad Dyjí a na severních svazích Šobesu. Dodnes se jedná o jediná naleziště tohoto druhu na jižní Moravě.

11

11 krásněnka skvostná (*Oecophora bractella*)

MOTÝLI VÝZNAČNÝCH BIOTOPŮ

NÁRODNÍHO PARKU
PODYJÍ/THAYATAL

⋮ Pár slov úvodem

Do současné doby byl z území České republiky zaregistrován výskyt 3430 druhů motýlů (a k tomu přibližně dvě desítky dalších nepůvodních, náhodně zalétlých druhů). V Rakousku bylo díky fenoménu Alp a příznivějšímu klimatu v jižních částech země prokázáno o poznání více druhů – přes 4000. Celkový počet druhů obou zemí by dohromady přesáhl 4200, což i v evropském kontextu představuje velmi vysoké druhové bohatství (zvláště s ohledem na relativně malou rozlohu obou zemí). A velmi vysoká druhová diverzita motýlů byla prokázána i na území obou sousedících národních parků (NP) – NP Podyjí a NP Thayatal. Přestože se v rámci obou zemí jedná o nejmenší národní parky, pro hmyzí faunu představují jedno z nejvýznamnějších útočišť (refugií). Zvláště mimořádné postavení má oblast Podyjí v rámci českých zemí, neboť právě zde je soustředěn výskyt celé řady teplomilných druhů, které jinde buď chybí, anebo jsou velmi vzácné. I proto zde byla motýlům vždy věnována zvýšená pozornost ze strany jak amatérských sběratelů, tak profesionálních entomologů (byť v dobách „železné opony“ byla značná část území veřejnosti nepřístupná) a v současné době zde motýli patří k nejlépe poznaným skupinám hmyzu. Naproti tomu v NP Thayatal stojí výzkumy na samém počátku a první ucelenější poznatky o motýli fauně byly za spolupráce Správ obou NP získány až v posledních letech.

V současnosti je z území obou národních parků doložen výskyt 2110 druhů motýlů: 2085 druhů na české straně a 990 druhů na straně rakouské. Toto vysoké druhové bohatství motýlů je odrazem neméně pestré mozaiky biotopů, která je typickým znakem Podyjí. Omezený prostor nedovoluje detailní seznámení se všemi unikátními nálezy, budiž tedy jedinečnost motýlí fauny Národních parků Podyjí a Thayatal znázorněna ve vztahu k nejvýznamnějším přírodním stanovištím této oblasti.

1

< Titulní strana: soumračník jitrocelový (*Carterocephalus palaemon*)

⋮ Vřesoviště

Rozsahem a charakterem vegetace nemají podyjská vřesoviště v rámci českých zemí konkurenci a i v kontextu obou národních parků jsou soustředěna takřka výhradně na české straně. Táhnou se od města Znojma (kde je nejvýznamnější lokalitou Kraví hora) přes Konice, Popice, Havraníky, Hnanice až ke státní hranici. Posledním je Fládnitzské vřesoviště u bývalé rotý Pohraniční stráže. Na rakouské straně jsou velmi hodnotná vřesoviště v okolí Retzu, která však nejsou součástí NP Thayatal. Přírodovědecká atraktivita, daná mimo jiné i mnoha přechody k dalším otevřeným typům xerothermních stanovišť (jako jsou stepní lada a lesostepi), byla základním předpokladem dosažení současné vysoké míry prozkoumanosti těchto lokalit, navíc většina z nich byla přístupná i v totalitních dobách. Nejvyšší počet druhů motýlů byl zjištěn na vřesovištích u Hnanic – celkem 1149 druhů, k čemuž velmi podstatnou měrou přispěl i mnohaletý monitoring zaměřený na dlouhodobé změny ve společenstvech motýlů. Téměř čtyři desítky druhů motýlů jsou v Podyjí takřka výhradně vázány na vřesoviště a někte-

2

ré z nich zde dosahují velmi vysoké početnosti (abundance). K takovým druhům patří např. zavíječ skvrnitý (*Eurrhysis polinalis*) (zadní strana), píďalky kropenatec vřesový (*Pachycnemia hippocastanaria*) nebo světlokřídlec vřesovištní (*Perconia strigillaria*) (1), přičemž pro světlokřídlece představují podyjská vřesoviště pravděpodobně poslední útočiště v rámci Moravy. Nejvyšší početnosti v rámci českých zemí zde dosahuje i obaleč *Xerocnephasia rigana*, který je zde potravně vázán převážně na koniklece. Hojně se zde vyskytuje i vzácný přástevník mařinkový (*Watsonarctia deserta*) (2), unikající často pozornosti díky svému aktivnímu životu v časných ranních hodinách. Z denních motýlů si pozornost zasluhuje především kriticky ohrožený hnědásek podunajský (*Melitaea britomartis*), který v Česku přežívá pouze v Podyjí a v Bílých Karpatech. Z velmi drobných druhů, jejichž rozpětí křídel zdaleka nedosahuje jednoho centimetru a které jsou zde úzce spjaty s vřesovišti, vzpomeňme alespoň na drobníčka *Trifurcula beirnei*. Tento druh dlouho unikal pozornosti specialistů (popsán byl až v roce 1984) a jeho housenky jsou vázány výhradně na kručinky (*Genista* spp.). Naopak přehlédnout nelze martináče hrušňového (*Saturnia pyri*), se svými 11 až 16 cm v rozpětí křídel největšího evropského motýla. V Podyjí se hojně vyskytuje na různých typech otevřených stanovišť.

2 přástevník mařinkový (*Watsonarctia deserta*)

⋮ Skály a skalní stepi

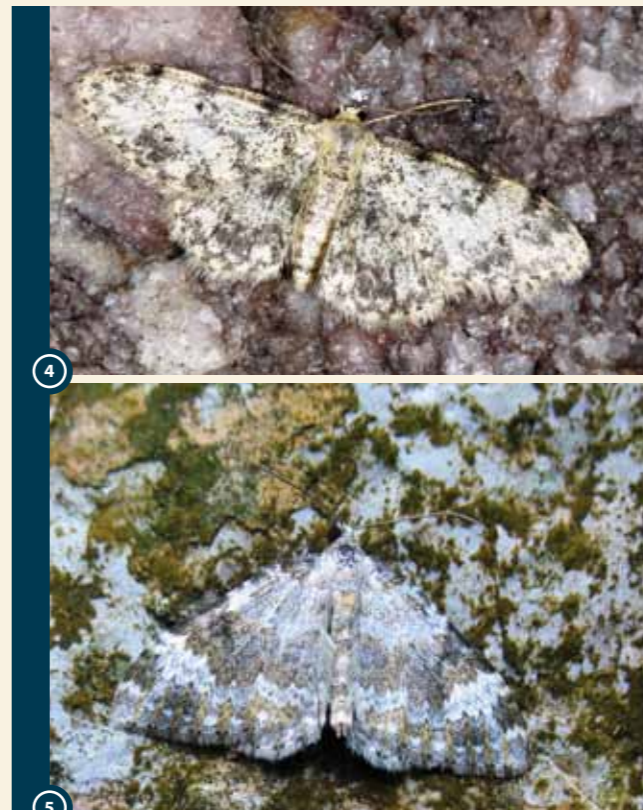
Skalní stepi, často s velmi dobře vyvinutými skalními výchozy (ostrožnami), patří z hlediska motýlí fauny k nejcennějším biotopům v Podyjí, zároveň jsou ale krajinařsky nepřehlédnutelné a představují neodmyslitelnou součást Podyjí. Lemují hluboce zaříznutý tok Dyje prakticky v celé jeho délce od Znojma až po Vranov nad Dyjí (a pokračují dále i za hranice NP). Ačkoli jsou tyto biotopy o poznání více zastoupeny na české straně, v obou NP patří k druhově nejbohatším stanovištím. Na české straně se nejvyšší prokázanou druhovou diverzitou může pochlubit lokalita Šobes, kde bylo zjištěno úctyhodných 1250 druhů motýlů. Druhově mimořádně bohaté jsou však i další lokality, např. Vraní skála nebo okolí Hardeggské vyhlídky. Jak ukazuje pilotní fáze průzkumů, vysoký druhový potenciál mají i skalní stepi v NP Thayatal, především v nejbližším okolí Hardeggu a na Umlaufu.

Výhradně na tyto biotopy je v Podyjí vázána celá řada druhů, dva druhy můr se však v Česku nikde jinde nevyskytují

3

3 modrásek rozhodníkový (*Scolitantides orion*)

4

5

4 žlutokřídlec skalní (*Idaea contiguaria*)
5 píďalka údolní (*Coenotephria tophaceata*)

– blýskavka skalní (*Caradrina terrea*) a b. plachá (*Caradrina aspersa*). Těžiště výskytu obou druhů leží v jižní Evropě a Podyjí probíhá severní hranice areálu jejich rozšíření. Pravidelně jsou zde pozorovány i další vzácné druhy motýlů, které se vyznačují úzkou vazbou ke skalnatým stanovištím (tzv. petrofilie), příkladem může být žlutokřídlec skalní (*Idaea contiguaria*) (4), píďalka bezbarvá (*Nebula achromaria*), pestroskrvka podzimní (*Polymixis xanthomista*) či osenice bodláková (*Dichagyris candelisequa*). Velmi lokálně se zde vyskytuje modrásek rozhodníkový (*Scolitantides orion*) (3), hojněji například na Hradištských terasách u Znojma a na Umlaufu. K mimořádným vzácnostem zde patří píďalka údolní (*Coenotephria tophaceata*) (5), zjištěná v obou NP pouze jedenkrát – na Hardeggské vyhlídce a na lokalitě Steinerne Wand.

6

⋮ Louky

Luční ekosystémy se vyskytují na území obou NP, od sušších typů až po silně podmáčené, od malých louček až po rozsáhlé komplexy luk po obou březích Dyje. Na nivních loukách v údolí Dyje se můžeme setkat s celou řadou esteticky nápadných druhů denních motýlů, z nichž některé zde žijí trvale – např. bělásek řeřichový (*Anthocharis cardamines*), soumračník jitrocelový (*Carterocephalus palaemon*) (titulní strana), batolec duhový (*Apatura iris*) a řada dalších. Jiné sem pouze příležitostně zalétají z přilehlých skalnatých úbočí – např. okáč medyňkový (*Hipparchia fagi*) nebo o. ovsový (*Minois dryas*). S velkou oblibou právě na tyto údolní louky zalétá také jasoň dymnívkový (*Parnassius mnemosyne*) (6), kterého je zde možné pozorovat v teplejších letech již v dubnu a v chladnějších letech ještě počátkem června. Tento vzácný druh (v Česku kriticky ohrožený) je vázán na řídké listnaté lesy, lesní světliny a pařeziny. V NP Podyjí se vyskytuje v jedné z nejpočetnějších populací v rámci Česka, hojný je však na obou stranách Dyje, v NP Thayatal např. na Umlaufu. V posledních letech jsou

Zadní strana: zavíječ skvrnitý (*Eurrhysis polinalis*) >
6 jasoň dymnívkový (*Parnassius mnemosyne*)